СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 101. Джерзі Сити, Н. Дж., вівторок, 3-го травня 1938. No. 101. Jersey City, N. J., Tuesday, May 3, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свобода": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016, 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ВЕЛИКА ПАРАДА НА СВІТОВІЙ ВИСТАВІ

НЮ ЙОРК. — На площі світової вистави відбулася минулої неділі пополудні велика парада, в якій взяло участь біля пів міліона людей. Люди далі напливали, але поліція приказала замкнути брами, щоб не переладовувати площі людьми, які моглиб вийти зпід контролі поліції. Серед точок багатої програми були ріжні музичні твори, виконувані на переміну кількома орхестрами. Також була багата програма чужинецьких танців, серед якої була й українська група. Як зазначують американські часописи, публика зустріла українську групу гарячими оплесками. Ця парада це приграввка до того, що буде за рік, коли розпічнеться вистава.

УКРАЇНЕЦЬ, ПРОФЕСОР УНІВЕРСИТЕТУ, НА НАУКОВІЙ ОБІЗДЦІ.

ДЖЕРЗІ СИТІ. — Редакцію „Свободи" відвідав відомий український суспільний діяч, професор Мінесотського університету, А. Грановський. Він тепер знаходиться на науковій обіздці, в яку післав його Мінесотський університет. Завданням його було провірити зібрання хрущів в Академії Природничих Наук у Філядельфії, а також подібні зібрання хрущів у Вашингтоні і Гарвардському університеті, та порівняти їх з тими хрущами, які виплоджуються в стейті Мінесота. Проф. Грановський є відомий у наукових американських кругах як спеціяліст у ділянці комах, що виплоджуються на хліборобських ростинах.

НАГОРОДЖЕННЯ УКРАЇНЦЯ.

ШІКАГО. — В Шікаго відбулися в Рузвелт Гай Скул Одіторіюм змагання музичних банд. Першу нагороду дістала банда Герісон Гай Скул, якої диригентом є українець, капітан Іван Барабаш.

СОЦІЯЛІСТИЧНА ПАРАДА В НЮ ЙОРКУ.

НЮ ЙОРК. — Праве крило соціялістично-демократичної партії минулої неділі відбуло свою параду з нагоди першого травня. Ця парада закінчилася зібранням в салі Дебса на 15-тій вулиці, де значні соціялістичні бесідники виголосили свої промови. Характеристичне було те, що бесідники гостро таврували комуністів і порівнювали їх до фашистів. Комуністи прямують до того, щоб знищити громадянську свободу, говорили бесідники. Вони відмовляли комуністам права говорити в імені соціялізму.

ДЕПОРТАЦІЯ ТОМАСА З ДЖЕРЗІ СИТІ.

ДЖЕРЗІ СИТІ. — Соціялістичний провідник Норман Томас поробив заходи, щоби потягнути до відповідальности поліцію Джерзі Сити, яка на приказ посадника Гейга силою посадила його на пором і відставила до Ню Йорку, не давши йому в той спосіб виголосити політичної промови. Поліція оборонясться тим, що вона зробила це „для безпеки самого Нормана Томаса".

ВИДВИГАЮТЬ СВІЙ ПЛЯН НА ЗАСТІЙ.

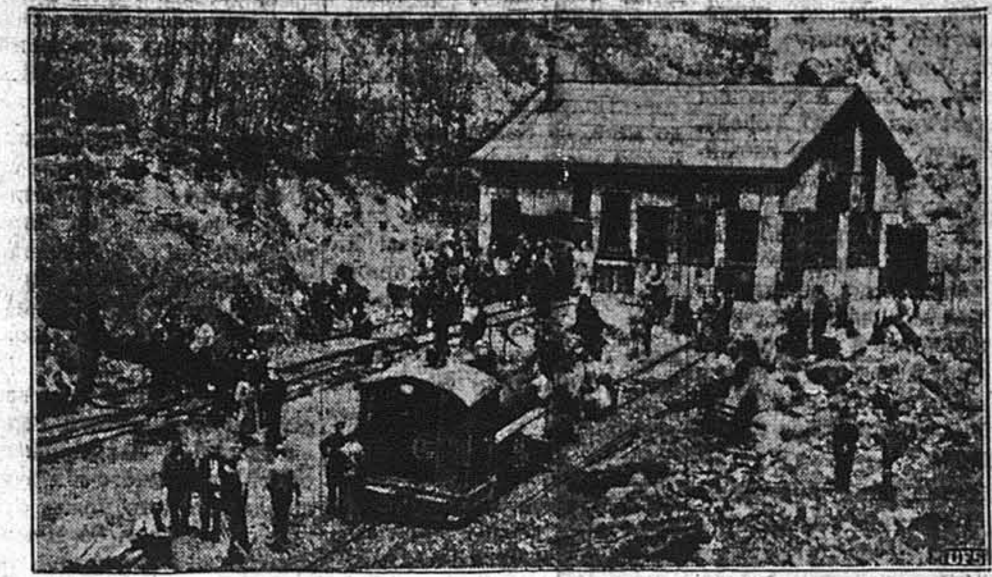
ВАШИНГТОН. —Американський департамент торговлі скликає з усіх сторін Америки ріжних представників торговлі і хоче видвигнути свій плян, як побороювати нинішний економічний застій. На той зізд, за обчисленням департаменту, прибуде коло 2,500 делегатів, які представлятимуть мілйон ріжних американських бизнесів. Скликання цього зізду і висування своєї власної програми боротьби з безробіттям у той час, коли уряд вніс до конгресу свою програму, означає спротив департаменту торговлі проти уряду.

ЗАПРОВАДИЛИ ПОДАТКИ НА ПАПІРОСИ.

НЮ ЙОРК. — З першим травнем розпочали в Ню Йорку продавати папіроси один цент дорожче на пачці. Цей податок піде на підмоги безробітним. Продавці тютюну гарячо протестували проти того, кажучи, що кожного дня до Ню Йорку приїздить з околиці мілйон людей. Вони не тільки самі перестануть купувати папіроси в Ню Йорку, тому, що вони один цент дорожчі, але будуть іще привозити своїм приятелям, так, що продаж папіросів у Ню Йорку дуже впаде. Та їх протести нічого не помогли.

ОСТЕРІГАЄ ПЕРЕД АНТИСЕМІТИЗМОМ В АМЕРИЦІ.

НЮ ЙОРК. — Протестантський священик д-р Гофман виголосив проповідь, у якій остерігав американців перед антисемітизмом в Америці. Він сказав, що коли американський уряд завізвав інші народи до помочі жидам, а рівночасно сам висказав готовість впускати жидів і інших політичних утікачів до Америки, то багато американців почали висказувати свої гарячі протести проти уряду, кажучи, що „Америка вже тепер має досить жидів". Д-р Гофман не похваляв того і казав, що це противиться духові американізму.

ДЕ ЗГИНУЛИ СІМ ОСІБ.

Вхід до копальні вугля підприємства Ст. Клер Ковл Ко. у Патсвилю, Па., коли з копальні винoшено тіла 7 майнерів, що згинули від вибуху газу під землею. Число ранених виносило 10. Між жертвами був батько 13 дітей.

Це був другий великий копальняний випадок у тому тижні.

Кожному насувається питання: чи були ці майнери обезпечені в певній запомоговій організації?

ВІРЯТЬ У СВОЮ ПЕРЕМОГУ.

Американський кореспондент, що перебуває з китайськими військовими частинами, твердить, що китайці переконані, що вони остаточно розгромлять японців. Цікаве те, що китайці дістають амуніцію з Німеччини. І мають також на службі німецьких офіцирів.

1,492 РОБІТНИКИ З ДЕСНЕНЩИНИ ВИХАЛИ ДО ЕСТОНІЇ.

З Глибокого (Виленщина) відійшов другий і останній транспорт рільних робітників до Естонії. Назагал з десненського повіту виїхали до Естонії 1,492 робітники (чоловіки й жінки).

ЗАКОН ПРО ОХОРОНУ ІМЕНИ МАРШ. ПІЛСУДСКОГО.

13-го квітня ввійшов у життя в Польщі закон про охорону імени марш. Пілсудского. На основі цього закону, хто зневажає імя марш. Пілсудского, підлягає карі до 5 літ вязниці.

ПОМЕР НА ПОЛІЦИЙНІЙ СТАНИЦІ.

На поліцийну станицю в Трускавці, повіт Дрогобич, прибув 68-літній власник вілли, Іван Пристай. Він нарікав, що його побив його син. Підчас списування протоколу старушок заслаб і впав мертвий на підлогу. Лікарі ствердили, що Пристай помер на удар серця.

ДЕФРАВДАЦІЯ В ШКОЛІ РЕМЕСЛА.

До судових арештів у Камінці Струмиловій привезли під замітом спроневірення 7,000 зл. секретаря державної школи ремесла в Камінці Струмиловій, Тадея Косовского.

100-ЛІТТЯ САКСОФОНУ.

Весною цього року проминає 100 літ від дня винаходу саксофону, музичного інструменту, що творить необхідну частину всякої орхестри типу джезу. Придумав його 1838-го р. Адольф Сакс, син емігранта з Німеччини в Бельгії.

ЧОРНОКНИЖНИК, ЩО ПОМНОЖУВАВ ГРОШІ.

Перед городським судом у Дрогобичі покінчився процес проти фотографа, 44-літнього Миколи Демчука зо Страдча, повіт Городок коло Львова. Демчук заявляв, що є чорнокнижником, який уміє помножувати гроші, і виманював у людей гроші. Суд засудив його на півтора року вязниці.

ПРОЦЕС ЗА ЕКСМІСІЮ ЗПРИВОДУ КОТА.

У Бидгощі один добродій винаймив мешкання при вул. Довгій, у домі Софії Ш. По списанні умови згаданий добродій впровадився до мешкання з родиною й з котом. Власниця дому спротивилася, щоб у її домі держали кота, й повела проти льокатора процес, вимагаючи ексмісії кота разом з його власником та його рідньою. Городський суд признав скаргу Софії Ш. за безосновну. Кіт буде дальше мешкати в її домі разом зо своїм власником і його ріднею.

З ДИМОМ...

Понад 7 міліярдів папіросок викурили минулого року в цілій Польщі. Із статистичних даних виходить, що в 1936. р. викурили 6,219 міл. папіросок, у 1937. р. вже 7,302 міл. папіросок. З того на центральні воєвідства припадає 3,187 міл. папіросок, на східні 487 міліонів, на західні 1,940 міл. і на східні 1,688 міліонів. Осьтак з димом пропали сотки міліонів злотих тоді, як десятки тисяч безробітних примирають із голоду і не можуть ніяк знайти праці.

ПІДВИЩЕННЯ ПОСОЛЬСЬКОЇ ВИНАГОРОДИ В АЛБЕРТІ.

Солон Лов, провінційний скарбник, поставив у легіслятурі резолюцію, щоб скасувати ухвалу легіслятури з 18. березня 1932 р., якою обнижено посольські дієти на 10 відсотків, себто на 200 долярів. На основі ухвали цеї резолюції посольська платня буде виносити, почавши від теперішньої сесії, по $2,000 річно, а не як дотепер по $1,800. Згаданий законопроект принято одноголосно.

УКРАЇНЦІ ВИСТУПАЛИ НА РІЧНІЙ ВИСТАВІ КВІТІВ.

У Торонті (Канада) відбулась 19-та Національна Виставa Квітів у найбільшому будинку виставової площі. Вистава відбувалася впродовж тижня і стягнула на себе тисячі визначних гостей з цілого суходолу. Квіти й трояндн з цілого світу були виставлені на премії. На відкриття цієї вистави з-посеред всіх інших народностей у Торонті тільки українці були запрошені до участи, крім, „розуміється, професійних сил канадійського музичного й танкового світу. Цією відзначеною групою українців був хор Українського Народного Дому під управою дир. Петра Юндака — найбільше вправлений наш хор у Торонті. Хор у чудових українських строях і з китицями живих квітів співав, ідучи парами й трійками, немовби виходили з полонини, де збирали квіти. Співали пісню з оперети „Вій" і „Гей, за морем". Многотисячна публика гостей привитала хор бурею оплесків. Ніяка інша група вправлених учасників спектаклю не викликала такого захоплення серед приявної публики. Квіти, світла й краски українських строїв зливалися у чарівній гармонії, яка викликувала ентузіязм у звидувачів. У пресі появилися світлини та признання для хору. Українські хори й танцюристи стали інституцією Торонта, без яких не обійдеться ніяка поважна оказія.

КАНЧУКИ Й 5 ЛІТ ЗА ЗНАСИЛУВАННЯ.

17-літній поляк Василь Каміньскі з околиці Кобург, Онт., був засуджений на 5 літ тюрми в Кінгстоні й 12 ударів канчуком за знасилування дівчини. Судля замітив, що та тяжка кара для юнака послужить за науку для тих, що мають намір нападати на дівчат.

КОЛОМ ПО ГОЛОВІ.

В Порубах, повіт Яворів, Михайло Глова підчас сварки вдарив свою жінку Настю кілька разів колом по голові так сильно, що вона померла на місці.

ЗАБИРАЮТЬ ЩЕ ОДНУ УКРАЇНСЬКУ ПЛОЩУ

ЛЬВІВ. — Українська преса знаходиться в дуже прикрому положенні, коли приходиться їй нотувати щораз нові польські насильства. Бо можна про це писати тільки дуже коротко і без усяких вияснень та виявів обурення на польську владу. І тільки в такий спосіб подано коротко, що магістрат міста Львова вивласнює десять-моргову площу, що є власністю українсько-католицької церкви св. Миколая.

ВСЮДИ БУВ СПОКІЙ, А В ПОЛЬЩІ ПОЛИЛАСЯ КРОВ.

ВАРШАВА. — Польські газети змушені подати, що в цілому світі перейшли першотравневі свята доволі спокійно, бо в усякому випадку без жертв у людях. Та в Польщі було інакше. Перший травня спричинив багато покалічень, а в Кельцах був один убитий. У Варшаві вшехпольська молодь підложила бомби під жидівські доми в жидівській дільниці, звідки мала вирушити окрема жидівська демонстраційна парада. Було кілька ранених від вибуху бомби. У Львові польські студенти нападали на похід соціялістів. І тут було багато ранених, головно самих жидів. У Варшаві влаштували травневу параду спільно польські й жидівські соціялісти і стягнули на вулиці яких 100,000 людей.

ДО ОБЄДНАННЯ!

ВАРШАВА. — Німці, що живуть у Польщі, використали Свято Першого Травня на те, щоб усюди вести пропаганду за негайне якнайтісніше обєднання всіх німців.

ВЗИВАЮТЬ ДО СТРАЙКІВ.

ВАРШАВА. — Партія людовців повела по селах Польщі велику агітацію, якою наклонює селян до страйку, себто до кількаденного здержання довозу хліборобських продуктів до міст. Це мало би бути виявом протесту проти урядової політики, яка доводить селян у Польщі до жебрачої торби.

МІЖ „БРАТАНКАМИ".

БУДАПЕШТ. — У звязку з наново пропагованою польсько-мадярською приязню прибула до Будамешту польська скрипачка Ядвіга Уміньська, щоб тут виступити з концертом. Та перед самим концертом вкрали їй скрипку, якої вартість оцінюють на 250,000 злотих.

СТАЛІН ПІД ЗБІЛЬШЕНОЮ ОХОРОНОЮ.

ЛОНДОН. — Збіговище з Першого Травня було, як бувало, військовою парадою, на яку зігнано яких міліон людей. Тому, що ходили слухи, що в тім дні має бути виконаний замах на Сталіна, згромаджено довкола нього яких 40,000 чекістів, що відгороджували собою усякий доступ до Сталіна. А „Лондон Сондей Експрес" подає, що Сталін перейшов з Кремля на трибуну підземним хідником. Все було так приладжене, що на випадок якогось заколоту Сталін за одним потисненням електричного ґудзика опинивсьб удолі, в хіднику, і міг би був спокійно відійти до Кремлю.

СОВЄТИ ВІДСТУПАЮТЬ БАСАРАБІЮ.

БУКАРЕШТ. — У дипльоматичних колах кружляють поголоски, що Румунія дала згоду на те, щоб Совєти могли перевести через її територію війська на випадок потреби рятування Чехословаччини перед Німеччиною. За те СССР зрікся всіх прав до Басарабії.

ДЛЯ ПАРАДИ Й БИЗНЕСУ.

БЕРЛІН. — Американські кореспонденти подають, що Гітлер вибрався до Риму з величезним почотом, що виїхав у двох поїздах. Усі учасники делеґації умундуровані. Навіть ті, що завжди ходили тільки в цивільнім уборі. З того виходилоб, що делеґація вибралася на велику параду. Так воно й буде. Але заразом є в делеґації повно ріжних знавців з ріжних ділянок. І це вказує на те, що там будуть говорити також про важні, наскрізь бизнесові справи.

ЛЕТУНСЬКА КАТАСТРОФА.

РИМ. — Розбився літак, що віз часописних репортерів, котрі були на шлюбі альбанського короля Зоґа. Згинуло 19 осіб.

НІМЕЧЧИНА ГОРОЮ КАЖЕ ГІТЛЕР.

БЕРЛІН. — У Люстгартені зібралося яких міліон людей, щоби послухати промови Адольфа Гітлера, виголошеної з приводу Першого Травня. Гітлер казав, що Німеччина стоїть сьогодні краще ніж інші краї, коли йде про безробіття, бо такого в Німеччині нема. Природа поскупила Німеччині своїх дарів, казав Гітлер, бо вона з природи не багата. Та проте Німеччина завдяки націонал-соціялізмові піднеслася високо, бо пристосувалася до фактів, а не догм, бо зліквідувала клясову боротьбу і внутрішне безладдя.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Co., Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

РУЗВЕЛТ ПРОТИ МОНОПОЛІВ

Президент Рузвелт вислав до конґресу нове послання, що порушує одну з основних справ державної господарки Америки, а саме справу монополю. Розуміє він під цим словом не виключний виріб якогось товару державою, як це буває по ріжних европейських державах, а такий високий розвій приватного підприємства, що воно знищить усіх своїх конкурентів та опанує даним бизнесом так, що виріб даного товару припадає виключно йому, зовсім так, як в інших випадках держава забере це право відповідним законом.

В Америці вже здавна повставали такі монопольні підприємства. Їх повстання було зовсім природнім вислідом свобідної конкуренції в промислі, торговлі й перевозі. Америка переходила вже навіть (за президентури Теодора Рузвелта) через період гострої державної боротьби проти монопольних підприємств, підчас котрої федеральний уряд пробував розвязувати монопольні підприємства та державною силою привертати назад свобідну конкуренцію. Президент Френклин Рузвелт показує тепер фактами, що, не зважаючи на заходи уряду, монополізація бизнесу не падала, але росла, та що нині в руках малого числа багатих людей зібрана величезна маєткова сила.

Наприклад, іще в 1929. році в Америці 78% усіх дивіденд від бизнесових підприємств дістали три десяті одного проценту населення Америки. Це так, начеб на кожні три сотки населення Америки одна особа діставала 78 центів з кожного доляра корпораційних дивіденд, а інші 299 осіб діставали для себе з кожного доляра лише 22 центи.

Таке зібрання маєтків у руках малого числа людей має поважний вплив на нищення свобідної конкуренції, на можливість орґанізації нових підприємств, на нагоду для зарібку, ба навіть на політичні умовини краю. Даходить, каже Рузвелт, до того, що приватні підприємства збирають у своїх руках стільки влади, що вони вони мають її більше, ніж американська держава, що вони стають загрозою для свобід американського населення. Бизнесові підприємства стають такі сильні, що вони можуть захопити в свої руки державну владу та вживати її для своїх приватних інтересів, себто довести до фашизму. Суть фашизму, каже президент, власне в тому й лежить, що уряд, себто державна влада, попадає в руки одиниці або ґрупи одиниць.

Зогляду на те, що через зріст бизнесових монополів Америці грозить такий фашизм, президент Рузвелт радить конґресові перевести широке слідство над цими монополями, щоб розкрити способи для боротьби з цими тенденціями, які можуть довести до обмеження всяких економічних і політичних свобід в Америці. З огляду на те, що справа важна для широких кругів населення, видаток пів міліона долярів на цей розслід може краєві оплатитися сторично.

ТОГО НЕ ПРОДАЄТЬСЯ!

Від одного нашого передплатника, поважного громадянина й заслуженого культурного діяча Станиславівщини, дістали ми листа такого змісту:

Вельми Шановні Панове Редактори!

Вибачте мені, але ані я, ані ніхто з моїх щоденних розмовців, що в ріжних справах зїздяться до Станиславова з цілої околиці, не можемо зрозуміти **спокою,** з яким Ви повідомили українське громадянство **про загрозу вивласнення Площі Сокола-Батька у Львові,** відомої в краю під назвою **Українського Городу.**

Можливо, що цього спокійного, реферуючого тону вимагав, краще Вам у столиці, як нам на провінції, відомий **стан справи.** Та можливо й те, що **сама вістка** приглушує своєю **неймовірністю** всі, найбільш вимовні й красноречиві коментарі й завваги. Є речі, є події, що говорять самі за себе й ніяких коментарів не потребують.

До таких, без сумніву, належить і траґедія **Українського Городу** у Львові. Подумати тільки: **десятиліттями будований, вдовиними лептами викуплюваний Український Національний Парк** у Львові, єдине прибіжище для нашої молоді, єдине пристановище для наших національних свят, **сьогодні загрожене в своїй приналежности до нас!**

Важко це подумати, трудно помирити з льоґікою, з почуттям законоправности, а вже ніяк не можна погодити з інтенціями тих сотень жертводавців, що їх імена вписані золотими буквами в Пропамятну Книгу Будівничих Українського Городу у Львові.

Тому я називаю це **траґедією** й ніхто з тих, що знають історію Площі Сокола-Батька у Львові, не назве того інакше: **траґедією нації, позбавленої найпримітивніших засобів самооборони!**

Памятаю враження, що його викликало в столиці й у краю гасло **проф. І. Боберського: Будуймо Український Город у Львові!** Не забуду одушевлення, з яким витало громадянство перші кроки до реалізації того гасла. Мов живі стають передо мною постаті багатьох, уже нині покійних, фундаторів Українського Городу. Тих, що, хоч і не найбагатші, але для приміру й розбудження масової жертвенности вважали точкою своєї особистої амбіції й національної чести — закупити **якнайбільшу скількість „метрів" під Український Город.**

Зправила їх фотоґрафували на тих закуплених метрах, а їхні імення й пожертви втягали в Золоту Книгу Фундаторів... **на вічну памятку.**

Пригадую собі світлу постать такого національного праведника, як **пок. Кость Паньківський.** Був директором банку, помер на засланні, але дітям залишив у спадщині тільки тих кількадесять метрів землі, що їх закупив для Українського Городу у Львові.

— Подумайте! — говорив до мене. — Навіть найбільше майно може пропасти. Та **мої метри в Українському Городі не пропадуть ніколи!** Це спадщина незнищильна, вічна! Діти й унуки моїх дітей приходитимуть до Українського Городу в почутті його моральних співласників. Спішіться й купуйте метри, бо викуплять усі й що ви залишите по собі дітям?

Так говорив цей сивоволосий ентузіяст, і трудно було не признати йому рації. Зрештою не він один так думав і робив. **В абсолютну доцільність і вічну непорушність своєї фундації,** що так часто бувала вдовиною лептою, **вірили всі** — малі й великі, багаті й убогі **будівничі Українського Городу у Львові.**

І саме в моменті, коли кинуте трицять літ тому гасло наблизилося до остаточної реалізації, в хвилині, коли український загал, зрозумівши вагу й цінність Українського Городу у Львові, масовою жертвенністю підтримав почин перших фундаторів, у хвилині, коли ми вже освоїлися з гордим почуттям посідання **тих справжніх леґенів** львівського й узагалі галицького українства, паде на нас, мов грім з ясного неба, вістка, неймовірна в своїй жахливості: **наш Український Город загрожений вивласненням!**

До речі, **чутки** про загрозу для Українського Городу кружляли між нами вже від довшого часу. Та ми їм **не вірили.** Тих, що їх розпускали, **лаяли** як „панікерів". Прихильники нормалізації впевняли, що ці чутки це не що інше, як **протинормалізаційна інтриґа.**

Колиж нарешті ми прочитали ті „чутки" в часописах, то зразу **не вірили своїм очам!**

То неможливе!

На жаль, вістки про стан Українського Городу у Львові не надрукувала одна тільки ґазета. Надрукували її всі, та ще й ...з офіційними документами. Ми **мусіли** повірити в її правдивість!

Удар обухом по голові, ножем у серце, не був би в нас заболів більше! Біль болем, але жахливе почуття, що людині **усувається ґрунт зпід ніг,** свідомість, що **нема вже сьогодні неможливостей,** обняла нас у свої жорстокі обійми. Значить, це правда!

І з круговороту думок висувається одно питання за другим. А всі без адреси й усі... без відповіди.

Український Город у Львові рішив вивласнити „Окренґови Уржонд Будовніцтва" під будову відділу львівської політехніки!

Невже наша Парляментарна Репрезентація не матиме сили, ні арґументу переконати рішальні чинники, що **матеріріяльний** зиск із заволодіння Українським Городом в ніякому відсотку не покриє **моральної** втрати, спричиненої тим кроком?

Бо чи направду нема вже в околиці Українського Городу, чи взагалі у Львові, іншого обекту, пригожого під будову школи, що його можна булоб **набути дешевше,** бо тільки за ґроші, а не **за кривду й образу нашої національної гідности?**

Чи справді таке потягнення, як вивласнення Українського Городу, йде по лінії нормалізації польсько - українських взаємин?

Та невже нема кому й чим переконати рішальних чинників, що **Український Город у Львові,** це не є те саме, що перша - ліпша гіпотечна власність більшого чи меншого розміру, більшої чи меншої **матеріяльної** вартости, якою можна торгувати, як і всяким матеріяльним добром?

Чому ніхто не переконає рішальних чинників, що **Український Город у Львові це непродажна святість, це запал, жертвенність і віра тисяч і міліонів, цінність, якій нема ціни, добро, яким торгувати не вільно!?**

Високоповажані Панове! Вибачте! Може мій лист випав предовгий і недоладний. Але зрозумійте, що з мене промовляє сердечний біль, почуття кривди й зневаги. Я читав статті про траґедію Українського Городу, я відшифровував буква за буквою придані до них урядові документи. Але **я ще нині не вірю в можливість утрати цеї вічної фундації цеї всеукраїнської, всенаціональної власности!** — („Новий Час").

УЧЕНИЙ ФРАНЦУЗ ПРО ЧЕХОСЛОВАЧЧИНУ

Чехословаччина — це тепер така країна, котра може стати причиною великої европейської війни. Збудування її та виборення для неї державної незалежности було майстерним ділом покійного Масарика та живучого ще його помічника і наслідника, д-ра Бенеша. Те, що вони обидва про ту свою роботу написали, є немовби двома підручниками для народів, котрі ще борються за свою державність.

Одначе розвій політичних подій узяв такий оборот, що Чехословаччина знаходиться тепер у дуже тяжкім положенні, не передбаченім обома тими будівничими цеї держави. Автім, колиб вони й були передбачили теперішнє положення своєї батьківщини, то однаково могли би були інакше поступити, як поступили. Справа Чехословаччини нас, українців, дуже близько обходить, бо у ній живе 750 до 800 тисяч наших братів, котрі внаслідок світової війни неначе воскресли з мертвих. І тому вважаємо за потрібне подавати все важніше, що відноситься до тої держави, в котрій вони живуть. І тому наведемо тут виводи, які зробив у своїй статті, поміщеній у впливовім французькім щоденнику „Тан", визначний французький учений і дорадник французького міністерства заграничних справ, проф. **Бартелемі.**

Він заявляє на вступі, що з уваги на це, що частина французької преси домагається активної допомоги Чехословаччині, він уважає за свій громадянський обовязок вияснити основні елементи чехословацького питання.

Бартелемі стверджує, що Чехословаччина є **зліпком ріжних національностей,** а справа оборони цеї держави насуває цілу низку поважних сумнівів. І він на підставі правничої аналізи (розбору) доходить до висновку, що **Франція не є обовязана до виповідження війни** в обороні Чехословаччини. Двацять літ існування цеї держави не розвязали питання уніфікації (внутрішнього обєднання) її.

І це ствердження насуває питання: чи для задержання теперішньої форми чехословацької держави, що є зліплена з ріжних народів, оплатиться викликувати **світову війну?** І Бартелемі каже, що **ні,** не оплатиться.

І він ставляє друге питання: чи Франція сама може оборонити незалежність Чехословаччини? І відповідає, що з недавньої заяви анґлійського міністра Чемберлейна виходить, що колиб **Франція** розпочала **війну в обороні** Чехословаччини, то вона буде безумовно **осамітнена.** Крім того, на думку Бартелемі, советська допомога Чехословаччині є лише **фікцією** (видумкою). Вона окружена під оглядом політичним і господарським. Третя частина її торговельних оборотів припадає на Німеччину, а друга третя частина на Австрію, що стала тепер також Німеччиною. Отже з хвилею цеї злуки стали дві третини торговельних оборотів Чехословаччини залежні від т. зв. „Третьої Держави". На думку проф. Бартелемі, нема взагалі ніяких зобовязань, що змушувалиб Францію до війни на випадок заатакування Чехословаччини. Договір з 25 січня 1924 р. обовязує Францію йти разом з Чехословаччиною, але лише **в рамах Ліґи Націй.** Отже той договір має взагалі лише таку вартість, яку має та Ліґа. А поза Ліґою він не має ніякого значіння. Другий французько-чеський договір, з 1925 р., є лише додатком до договору в Льокарні, а що цей останній розбито, то і додатковий стратив свою вагу. Отже Франція — кінчить Бартелемі свої виводи — не є в жаден спосіб зобовязана вести війну, щоб удержати панування Чехів над Судетськими горами (то є над тамошніми німцями).

Духа медицини легко зрозуміти, багато її студіює, а наостанку так усе станеться, як Бог постановить. — **(Ґете).**

Також ті, що сплять, виконують працю і співдіють із тим, що діється у всесвіті. — **(Геракліт).**

Як сонце відбивається в каплі роси, так у душі людини відбивається божа велич і маєстат. — **(Ізократ).**

Де сила думки злучиться із злочинною волею і насиллям, там нема ніякої рації для людини. — **(Данте).**

... Скільки я разів пішов між люди — вернувся менший. — **(Сенека).**

Тео Франк.

ДОРОГОЦІННІ ПЕРЛИ

Пані Павлина Мільнер закінчила одягатися. Ще мусіла вложити прикрасу. З довгого етуї витягнула низку осяйнобілих перел, поглянула на них теплим поглядом і перетягла їх довкола шиї. Ще один погляд у дзеркало. Вона мусіла виглядати святочно у той день, коли до її хати мала прийти з першими відвідинами наречена її сина. Вона задумалася над тим, чи його вибір щасливий. Також донька пані Мільнер прийшла до неї.

Дві години пізніше всі сиділи за столом. Каміля, наречена Ерика, подобалася всім від першого погляду. Весела, природня дівчина і видно дуже любила Ерика. Вона помітила перли на шиї пані Мільнер і сказала до нареченого:

— Чудові перли, правда?

— Чуєш, мамо — сказав син. — Каміля захоплена твоїми перлами.

— Я поправді вже не повиннаб їх носити. Стара жінка.

Всі приявні відчули, що треба запротестувати.

— Залишіть, діти. Старість має теж свої приваби. Навіть стара жінка може бути щаслива — і глянула ніжно на свого чоловіка: — Ти знаєш, що я нині щасливіша, ніж двацять пять років тому.

Всі мовчали, начеб зрозуміли ці слова. Пані Мільнер знову вернулася до теми „перел":

— Мій батько навіть не хотів, щоб я їх носила. Вони, мушу вам виявити правду, фальшиві.

— Фальшиві? — здивувалась Каміля.

Ерик пояснив:

— Але мама любить їх.

Гості звернули розмову на іншу тему, але Каміля не могла думати про ніщо інше, тільки про перли. За хвилину пані Мільнер запропонувала їй прохід у сад, бажаючи ближче познайомитися зо своєю невісткою. Сад був повний квітів і настроював до приємної виміни думок.

Пані Мільнер почала:

— Тобі, дитино, може видалися дивні мої слова про мій вік. Але коли хтось пережив стільки, що я... Я була тоді в Монте Карльо з моїм першим чоловіком. Моє перше подружжя закінчилося сумно, бо я вибрала зле... Я була молода і не мала в нікого порадитися. Ільза, моя донечка, мала чотири роки, коли я поїхала з моїм чоловіком до Монте Карльо. Він пристрасно любив гру в рулетку. Наші гроші зменшувалися з кожним днем, а проте мій чоловік не міг відірватися від зеленого столика. Коли я одного вечора зробила йому сцену за те, що він розтрачує гроші, забуваючи за дитину, яку ми мусимо виховати, він вийшов розгніваний із кімнати і знов пішов грати. Не знаю, що з ним тоді сталося. Він мусів бути дуже схвильований і хотів імовірно відбити собі програні гроші. Його принесли мертвого до дому... удар серця. Нещастя любить приходити у товаристві. Того самого дня я дістала телеґраму з дому, що Ільза поважно занедужала.

Каміля схвилювалася.

— Успокійся, моя дитино. Бачиш, що Ільза живе і здорова. Але що я мусіла тоді перейти! Я не мала ні хвилини до надуми і мусіла відразу виїхати, а в кишені я не мала ні франка. Мій чоловік програв усе. Я пригадала собі свої дорогоцінноці. Я могла їх продати. За годину відходив поїзд, а на другий треба булоб чекати до другого дня зранку. Кожна година поспіху мала для мене значіння. Було пізно вночі. Портієр готелю, бачучи мій стан, порадив мені звернутися до якогось пана Мореті, що часто робив інтереси з грачами, які програвали все. Між своїми дорогоцінностями я вибрала брансолетку. Я рішила, що її вартість вистачить мені на видатки в готелі і на білет. На жаль, я дістала за неї замало. Коли я вернулася до готелю з наміром узяти ще свої перли, Мореті вже був у салі гри в касині. Я мусіла піти за ним.

— Пане Мореті — я сказала йому — я мушу ще розстатися із своїми перлами.

Він оглянувся, чи ніхто на нього не дивиться, і почав придивлятися до перел. Похитав головою і сказав: „Вони фальшиві" і віддав мені їх.

Я думала, що земля розступиться під моїми ногами. Цеж було неможливе! Якто? дарунок від мого нареченого — фальшивий? Я дивилась отупілими очима на перли і тоді блиснула мені думка, що у хвилинах найбільших грошевих клопотів мій чоловік не звертався до мене ніколи з проханням, щоб йому позичити ті перли. Я вважала це досі за його ніжність. Я впала безсильно на крісло і ледви могла заволодіти собою. Та ввесь час я бачила перед собою дитину, що ждала моєї помочі. А довкола мене на столах рулетки — скрізь золото. Тоді ще грали золотими грішми, а не жетонами.

Поруч мене сидів один панок. Видко було, що його гра нудила його. Він відкладав автоматично гроші поруч себе. Вигравав раз-у-раз і мав уже перед собою цілу гору золота. Я подивилася на це золото, наче у гіпнозі. У той самий час моя дитина могла вже вмирати тільки через те, що я не мала мінімальної суми на подорож.

Я мусіла бути непритомна, коли простягнула руку до купи золота. У тій самій хвилині до мене підійшли два панки — аґенти, що стежили за мною. Я не могла навіть виправдатися.

— Вибачте — відповів панок із щастям у грі — я грав за цю паню... Ви помиляєтеся.

Детективи відійшли, виправдуючися. Я дивилася крізь сльози на свого сусіда. Він узяв мене ніжно під руку і випровадив із салі. Я старалася вияснити йому моє становище.

— Покажіть мені ваші перли. Може Мореті помилився.

Він приглянувся до них і сказав: — Вони чудові і якнайчистішої води. Коли дозволите, то я можу їх узяти під застав, а вам дам позичку на дорогу.

За пів години я відїхала з Монте Карльо.

Пані Мільнер задумалася.

— Отже перли таки були правдиві — сказала Каміля. — Видко, що той Мореті не розумівся.

— Ні, дитино, Мореті розумівся добре на перлах. Мої перли були звичайною дешевою імітацією, але той пан, що пропонував мені гроші, боявся, що я не прийму їх від нього безкорисно і буду боронитися. Це був батько Ерика — мій пізніший другий чоловік. Він зрозумів тоді моє траґічне становище і при тій нагоді я з ним познайомилася. Він мовчав довгі роки, не признаючися, що взяв від мене фальшиві перли, і щойно згодом заступив їх потайки правдивими. Ерик уже був дорослий, коли я довідалася правду.

Каміля замовкла зворушена, а пані Мільнер перебила її мовчанку:

— Правдиві перли ми подарували Ільзі як весільний дарунок, а я ношу фальшиві, як найприємніший спомин свого життя.

Перекл. **а. б.**

Вже недалеко.

Мама: — Щож той твій радник, Галю? Ходить і ходить і ще не пробував тобі освідчитися?

Донька: — Мені здається, мамо, що він уже трохи осмілюється. Два дні тому погладив мого котика, а вчора песика.

У суді.

— Так, мій пане, я мушу вам заявити це просто, що тільки алькоголь, а ніщо інше є головною причиною вашого вчинку.

— Пане судде! дякую вам. Я ввесь час казав, що не я, винен, тільки хто інший.

УКРАЇНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО В ОСТАННЬОМУ ПЯТИЛІТТІ

(1932—1937).

(ВУНІ) Коли хочемо говорити про наукові надбання українського мовознавства в останньому пятилітті, то мусимо поневолі обмежитися до них по цьому боці Збруча, бо Велика Україна, т. зв. УССР, йде з цього погляду велетенськими кроками назад. Погром українства, зокремаж української мови й мовознавства в царстві Сталіна після відомого процесу „Спілки Визволення України" в 1930 р. потягнув у висліді припинення добрих дотогочасних мовознавчих публікацій і словників, ліквідацію поодиноких мовознавчих комісій при Академії Наук у Києві й врешті запроторення чи смерть кращих українських мовознавців, як О. Курило, В. Ганцова, Г. Голоскевича, П. Бузука й інших. На мову в совєтській Україні можна тепер глядіти тільки з двох аспектів: яфетичної теорії Марра й „наближення" української мови до „мови революції й всесвітнього пролетаріяту", до московської мови.[1] Обидвом цим вимогам йде назустріч офіційний орган новоствореного „Інституту Мовознавства" — „Мовознавство" (досі 8 зшитків) із співробітниками, поборниками „націоналізму й контрреволюції в мові" А. Хвилею (жид), Н. Кагановичем (жид), В. Бабаком, О. Безкровним, М. Калиновичем, Н. Ліперовською й іншими. В тому самому напрямі редаґовані всі „праці" совєтських мовознавців, як напр. К. Німчинова „Проти націоналістичного шкідництва в складні української літературної мови" й інших.

Поза совєтською Україною більш або менш продуктивно розвивається українське мовознавство в таких осередках: Львів, Ужгород, Прага, Краків, Варшава, Берлін і т. д.

Розмірно найбільш уваги й праці **присвячено українській фонетиці, зокрема діялектологічній фонетиці й діялектології**. І так, накладом Українського Наукового Інституту у Варшаві вийшла в 1936 р. цінна „Карта українських говорів" І. Зілинського з поясненнями. Він дав теж цікаві монографії з лемківського говору (про село Явірки, про східну межу Лемківщини), що разом із працями И. Шемлея й З. Штібера, підносять немало дотогочасний стан науково-дослідів над цим говором. Зілинському належить теж основна праця про фізіологію української мови та її фонетичні відміни п. з. „Опис фонетични єнзика українського" (в Кракові 1933), а М. Пушкареві про „Наймолодша палаталізація шелестівок в українській мові" (Варшава 1932). Бойківському говорові присвятила свою докторську дисертацію З. Рабій; йому присвячені статті в самбірському „Літописі Бойківщини" А. Княжинського, Я. Рудницького, Ю. Кміта (словник А—Ж) й останньо М. Паріпівної. Гуцульськими говірками займається І. Янув, а над закарпатськими працює І. Панькевич.[2] Полісся, його західню частину в Польщі досліджує В. Кужаркевич (Люблинщину), а цікаву й вартісну працю про білорусько-українську межу п. з. „Загаднене єнзикове Полеся" дав Л. Оссовський. У Берліні видали М. Фасмер і Н. Наконечна 4 українські говорові тексти, що знаходяться в „Інститут фір Ляутфоршунг", награні на грамофонні плити. Для повноти треба ще згадати, що кінчиться друкувати у Варшаві праця Пшепюрської (учениці Зілинського) про надсянські говірки й у Львові саме вийшов вибір з українських діялектичних текстів Я. Рудницького („Українська мова та її говори").

Другий Міжнародній Зїзд Славістів у Варшаві в 1934 р., що в ньому взяли участь і українські мовознавці, звернув увагу на проблему **взаємин української мови з іншими слов'янськими**. Забрав у цій справі голос сеніор українського мовознавства, академік С. Смаль-Стоцький, підкреслюючи ще раз своє становище проти т. зв. „праруської" мови.[3] Цій самій проблемі була на Зїзді присвячена доповідь К. Чеховича.[4] Справу польсько-українських мовних взаємин порушив на зїзді І. Зілинський,[5] а церковно-словянські впливи на українську мову Е. Грицак. Українську граматичну термінологію зіставляв там таки з іншими словянськими чеський учений М. Вайнгарт. Окремо від зїзду стоїть праця Д. Дорошенка „Дойче Елементе ім Украінішен",[6] що корисно відбиває від таких же праць І. Шаровольського і Д. Шелудька.

Взагалі українське мовознавство останнього пятиліття характеризує перевага монографічних праць над синтетичними. Це позначається виразно в ділянці **морфологічних дослідів над українською мовою**. І так, на згаданому вже славістичному зїзді Р. Смаль-Стоцький опрацював доповідь про значення українських прикметників, В. Сімович про появу „в" після голосівок у минулому часі типу читав, знав,[7] І. Ковалик про функції приростків і вербальні аспекти в українській мові, Я. Рудницький про наростки „ище", „исько", „сько" в українській мові. Монографічний характер мають і інші морфологічні праці, що появилися в рр. 1932—1937, як напр. В. Сімовича про морфологію українських прикметників, І. Огієнка про форми орудника типу: руков і ін., Г. Ілінського про закінчення давальника „ові" й ін., И. Шемлея про орудник однини на „ом" у жіночому роді, про присілвники на „о", „е" й ін. Ці й тим подібні праці дають розвязку деяких сумнівним справам, що їх у синтетичних працях, головно граматиках, розвязати було годі з уваги на ширину матеріялу. Не дається одначе заперечити, що така праця в деяких випадках наближається до причинкарства.

Окремі монографії присвячені **памяткам української мови**. Тут треба назвати В. Курашкевича про галицько-волинські грамоти з XIV. до XV. стол., В. Лева про український переклад хроніки Мартина Бельського (Варшава 1935), І. Огієнка про Євангеліє з р. 1560, про Тріодь з р. 1734 й ін., Я. Янува про словник гуцульського діялекту з р. 1847 й ін. Фільольогічно видали тексти м. ін. К. Г. Маєр („Слово о полку Ігоря"), В. Романовський (народні оповідання з 1606 р.) й ін.

В ділянці **ономастичних студій** головно в гомонімії після важливих праць В. Сімовича не появилося нічого замітнішого. Більше зацікавлення вивляє топономастика; І. Свенціцький займається назвою „Русь", С. Шелухин назвою „Україна", Я. Рудницький дає монографії галицьких назв (док: Кульчиці, Самбір, Стрий, Теребовля) й опрацював, як докторську дисертацію, топономастику Бойківщини (саме в друку). При цьому треба назвати принагідних збирачів топографічних матеріялів: В. Сольчаника, Ю. Кміта, Е. Грицака, О. Щинкаловського й ін., що їх матеріяли вже здебільшого опубліковано в періодичних журналах („Літопис Бойківщини", „Рідна Мова").

Розвоєві **практичного, дидактично-нормативного мовознавства** пособляє у великій мірі варшавський популярно-мовознавчий місячник „Рідна Мова" під редакцією І. Огієнка. Крім багатьох ріжнородних статтей на теми мови воно приносить окремі книжечки як числа „Бібліотеки Рідної Мови". Крім цього багацько практично-мовознавчих статтей, а то й окремих випусків вяжеться з іменами В. Сімовича, К. Кисілевського, А. Лотоцького, Угрина-Безгрішного, М. Семчина, Я. Рудницького й інших.

Розмірно мало зацікавлень **загальним мовознавством**. Тут можна назвати цікаві праці, оперті на основах функціонального мовознавства пок. А. Артимовича (помер 1935) про потенціяльність мови, про фонеми, про літературну мову, про чужі слова й письмо і т. і. при НТШ у Львові.

Найменше зацікавлення виявляє **мовознавча бібліографія**. Несистематичну реєстрацію новин українського мовознавства в „Рідній Мові" почикає заступати „Українська Книга", що реєструє появи на мовознавчому полі. Не можна тут не згадати про бібліографію української мовознавчої бібліографії, що її приготовав Е. Ю. Пеленський у „Рідній Мові"; та всеж у цій справі дослідник приневолений звертатися або до „Рочніка Славістичнего" або до „Індоґерманіше Ярбух". При кінці згадаємо ще, що на Закарпатті вийшла в 1937 р. цікава книжечка: „Граматика й правопис української мови" Ярослава Нервлі, в Італії (Неаполь) „Грамматіка україна теоретіко-пратіка" Евгена Онацького. Довідуємося останньо, що у Львові приготовляє новий підручник граматики української мови проф. В. Сімович і що друкується шкільна граматика д-ра К. Кисілевського.

Коли синтетизувати огляд українського мовознавчого руху в 1932—37 рр., то треба підкреслити тут передовсім гін до аналітичного опрацювання поодиноких проблем, а також перевіст деяких мовознавчих ділянок (напр. фонетика, діялектольогія, морфольогія) на шкоду інших (складня, загальне мовознавство, лексикольогія й ін.).

При всьому вражає велика розмірно скількість молодих адептів мовознавства, нових імен, що з них деякі можуть робити добрі надії.

Колиж узяти цілість невідрадного положення, в якому знайшлася українська наука в останніх часах, головно з матеріяльних причин, то треба признати, що українське мовознавство не тільки що не остається позаду, але успішно вибивається на одне з перших місць між іншими ділянками українознавства.

[1] Вичерпний образ поневолення української мови в УССР дає праця Р. Смаль-Стоцького „Українська мова в совєтській Україні" (Праці Українського Наукового Інституту, т. XXXIV), Варшава 1936.

[2] Поміщена в ІІІ. томі видавництва Чеськословенська Властівєда" статтія Героського про закарпатські говори трохи тенденційна й тільки частинно виджерує критику.

[3] Доповідь видрукувана у присвяченому зїздові 155. томі львівських ЗНТШ.

[4] Доповідь видрукувана в новому журналі Семинаря Слов'янської Фільольогії при Греко-Католицькій Богословській Академії у Львові „Слово", де є поміщена ще його праця про завдання славістики проф. С. Смаль-Стоцький.

[5] ЗНТШ, т. 155.

[6] Германославіка, 2.

[7] ЗНТШ, т. 155.

З РУХУ ПО ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗУ

ЕМБРІДЖ, ПА.

Організаційні збори.

В неділю, 10. квітня, в домі бр. св. Николая відбулися збори відділів У. Н. Союзу: 276, 34, 161 з Ембрідж та 120 з Аліквіпи. Радили над приєднуванням молоді до У. Н. Союзу. Наради скликала заступниця гол. предс. У. Н. С., пані М. Малевич. Збори відкрив п. Семен Прокопович, предсідник від 276, пояснюючи ціль і пожиток з таких нарад, по чім уділив слова пані Малевич.

У своїй гарній промові пані Малевич розказала про минувшину та теперішність У. Н. Союзу й заохочувала членів до впису дітей в члени цеї найбільшої нашої інституції, доказуючи, що грамоти У. Н. Союзу не є дорожчі від поліс інших асекурацій.

Тому то, говорила бесідниця, хто впише свої діти в члени У. Н. Союзу, робить добро подвійне: матеріяльне для своїх дітей та добро національне, бо притримує тим чином тих дітей при українськім народі.

По промові пані Малевич вивязалася довша дискусія, в котрій забирали голос урядники і члени згаданих відділів. Присутні прийшли до висновку, що старша молодь повинна рядити сама собою, згрупувавши себе в один відділ, бо вони не хочуть приходити на місячні засідання зо старшими. А тепер буде обовязком молодих старатись приєднати більше членів. Віримо, що так буде, бо молодь до молоді має кращий доступ, тимбільше тепер, коли У. Н. Союз платить добрі премії за організування членів та вививає спортові дружини відповідними приладами.

Збори закінчено відспіванням національного гимну.

Ю. Монастирський.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

БЕТЛЕГЕМ, ПА.

Протестаційне віче.

Заходом 78-го від. ОДВУ відбулося в неділю, 17. квітня, в українській церковній салі в Бетлегем протестаційне віче проти окупантів України. Віче відкрив місцевий парох о. Михайло Колтуцький, який у довшій промові пояснив, чому українці в Америці повинні протестувати та обороняти український нарід в Европі.

До президії віча вибрали: Іван Малицький, предсідник 78-го від. ОДВУ, як голва, та Михайло Брус і Михайло Лаврик як секретарі.

По вступному слові голови віча виголосив головну промову ред. Володимир Душник з Ню Йорку, що представив положення української нації під займанщинами ворогів. Він докладно описав політику червоної Москви у Великій Україні та польські бешкети на Західніх Землях. Численними фактами промовець ілюстрував свою промову і тим робом давав докладний образ нашого положення. При кінці вказав на наші обовязки, а саме на організацію наших сил та активну поміч українському націоналістичному рухові в краю.

Голова відчитав низку резолюцій, які публика приняла одноголосно. Заряджена збірка принесла $22 на визвольну боротьбу.

При кінці місцевий хор під управою Онуфрія Гринькова відспівав дві патріотичні пісні. Віче закінчено гимном „Ще не вмерла Україна".

ЗАКАРПАТСЬКІ НІМЦІ

Коли відвідаєте славні стародавні торги у Мукачеві або найгарнішу закутину Закарпаття довкола Тересви, здивує вас, коли почуєте, якою гарною німецькою мовою люди тут говорять. Люди, що говорять тією мовою, це члени малої німецької вітки на Закарпатті. Має вона доволі ріжноманітну історію. Місцеві люди називають закарпатських німців „швабами", а німецьку мову „швабською". Загалом є німців на Закарпатті 1.7 проц. Та бували часи, напр. у 1910 році, що статистика нараховувала німців на Закарпатті аж 19.7 проц. Це сталося так, що до німецької національности зголосилася майже половина жидівського населення, тому, що жидівський жаргон схожий на німецьку мову. Сьогодні жиди покинули німецьку рубрику і так показався справжній процент німців на Закарпатті. Зрештою жида можна легко відріжнити від німця, бо жид не говорить чистою німецькою мовою, лише діялектом із домішкою слів усіх сусідних мов. Більшість закарпатських німців говорить зовсім чистою німецькою мовою.

Німці прийшли на Закарпаття двома струями. Перша переселенча струя прийшла із Саксонії у 13 століттї. Продісталися тоді лише до рівнини, де оставили кілька памяток, називаючи й основуючи кільке міст, як Берегсаси (Берегово), Тіятчав (Тячово) й інші. Та ця струя довго не вдержалася і зникла. Сильніша струя прийшла на Закарпаття за влади цісаревої Марії Тереси, яка дуже підтримувала німецьку кольонізацію. Німецькі переселенці утворили два острови. Один довкола Мукачева у добрах графа Шенборна, який теж дуже підтримував німецьку кольонізацію, а друга понад горішньою Тересвою.

Німці довкола Мукачева.

Німці, що поселились у Мукачівщині, це були хлібороби та рубачі дерева. Хлібороби поселилися кругом міста, а рубачі дерева подальше на північ, як нинішня Свалява. Кругом Мукачева живуть у селах Паланок, Підгород, Павшин, Нове Село, по другому боці Вижній Коропець, Жофії. Найбільше німців із тих сіл має Паланок, що разом із Підгородом творить громаду із 2,000 населення, із яких 60 процентів це німці. Найбільше німців із тих осель мають Жофії, бо на 500 душ є там 90 процентів німців. Довкола Сваляви живуть у селах: Нове Село, Драчин і Синяк. Як уже сказано, німці довкола Мукачева займаються хліборобством. Останніми часами працюють уже теж як ремісники у мукачівських промислових підприємствах. Носяться „поміські", їх домики гарні та чистенькі. Це в більшості одноповерхові домики з цегли або з дерева, новітнього типу, з великими городами довкола. Гарні є городці-цвітники, де німецькі дівчата садять найгарніші цвіти. Із сусідами живуть у найкращій згоді та приятельстві, ба працюють і суспільно в ріжних народніх напрямках. Місцеві аматорські театральні гуртки дають вистави, на яких бувають і члени інших народностей. Останніми часами посилають своїх дітей і до чеських шкіл. Німці північних сіл довкола Сваляви займаються по більшості лісовою працею. Їх домики в більшості деревляні і дуже гарні, не найгарніші замочки. Тут дуже рідко вінчаються з членами інших народностей. А коло Мукачева це нічого дивного, коли німець жениться з русинкою або мадяркою чи навпаки. Це вже вплив більших культурних звязків із містом Мукачевом. Довкола Сваляви села є далеко, тому ті німці зберегли свої звичаї і обнчаї. Всі німці спокійні, приятельські та гостинні. І незнайомого приймуть якнайліпшого приятеля.

Німці в горішній Потересві.

Та найбільше замітних німців знайдемо ще в горішнім Потересві. Тут вони зберегли ся зовсім окремішні. Це майже самі лісові робітники, як і були їх діди та прадіди, які тут поселилися за Марії Тереси з Австрії, Стирії та Спіжу. Прийшло їх тут насамперед усього лише 12 родин під прапором св. Івана Непомуцена. Той прапор зберігається і досі в місцевій церкві. Як рубали дерево довкола Слатинських долів, мусіла Марія Тереса прикликати тих мистців сокири та сплавлювання дерева. Струя ріки Тересви не є весь час сильна, тому невідповідна для сплавлювання дерева. Німці побудували величезні басейни, т. зв. клявзури, з яких найбільша, Мокранка, поміщує 250,000 кв. м. води. Доми ставили на основі одного пляну, тому всі схожі один на одного. Домики деревляні, по одному боці дороги, один побіч одного з невеличким городцем перед вікнами, гарні, чистенькі. Коли входимо до Усьчорної та до найгарнішого німецького села на Закарпатті, Німецького Мокрого, знайдемося попросту наче в іншому світі. Ріжниця між русинським і німецьким селом зараз кидається в очі. Дорога чиста; нам здається, що заметена; домики наче дитячі іграшки, побиті великими гонтами на швайцарський спосіб і помальовані на зелено, з білими віконницями, всюди самі цвіти, як перед вікнами так у вікнах, лавочки при брамі. А німці? Сильні, кремезні, всі в зелених одягах, набожні, привітні, приятельські. Діти гарно зодягнені, зі шликами на швайцарський спосіб, все в черевиках, чисті. Все носять на голові. Жінка йде до млина й несе мішок муки чи збіжжя на голові; йде прати, несе ведро на голові. Як робітники німці найбільш роботящі та найзручніші. В кожній хаті є образ св. Івана Непомуцена, домашній рубач вирізбив його статую ножем і вона є в каплиці в Німецьким Мокрім. Приємно поглянути на німців, як у неділю йдуть чистенько зодягнені до церкви.

Сьогодні мають закарпатські німці своїх учителів (німців) 54, що вчать у німецьких школах.

Покращало.

Професора де Мартіно покликали на консіліюм до важко хорого, який лежав уже без памяти.

Раптом пацієнт пробудився з горячки, отворив очі, кинув оком по чужих лицях і запитав слабим голосом:

— Чого ті ідіоти хочуть тут?

— Мої панове, — каже на те професор до лікарів — стан хорого наглядно покращав. Бачите, що він уже пізнає нас.

Гарний сон, прикре пробудження.

— Чого ти, шкрабе, плачеш? Ледви що пробудився і вже ревеш!...

— У... у... бо мені снилося, що я дістав від дідуся три яблука і я щойно одно зїв, як мене мама розбудила...

Причина.

— Чому ви, докторе, не були на похороні мецената?

— Я не міг. Адже навіть ремісник, що себе поважає, сам готової роботи до дому не відносить. А я його лікував.

ХТО ДІСТАНЕ ГРОШІ?

Це пан і пані Бернстейни, мати й вітчим Джекія Куґена, фільмового актора, як вони виглядали в суді, куди їх запізвав актор, щоб вони зложили рахунок із заряду зароблених ним грошей. Вони кажуть, що дбали за Джекія впродовж 17 років його малолітности, а тепер усі 4 мільйони долярів, ним зароблені, належать до них.

ЧИ ВИ ДУМАЄТЕ ПЕРЕПРОВАДЖУВАТИСЯ НА ІНШЕ МЕШКАННЯ?

Якщо думаєте змінити свою адресу, просимо повідомити нас наперед, коли почнете жити на новій адресі, щоб ви не втратили якого числа газети, котре може мати щось цікаве або важне для вас або вашої родини. Просимо не ждати до останньої хвилі. Просимо не переказувати нічого почтареві. Найкраще виповнити оцей бляньКет, подаючи доконче стару й нову адресу та число відділу, якщо ви є членом У. Н. Союзу, та вислати це в листі до адміністрації „Свободи".

Число відділу ____________

Імя й назвище ____________

Стара адреса ____________

Нова адреса ____________

Почта ____________

СПИСОК ДОСЯГНЕНЬ WPA ДОРУЧЕНО ПРЕЗИДЕНТОВІ

WPA недавно тому зладила список своїх досягнень за минулі два роки свого існування. Там виказано велику скількість і ріжнородність робіт, які виконали робітники WPA.

Донесення обіймає лиш ті проекти, що виконані WPA (Адміністрацією Поступу Праці) від серпня 1935 до 20-го жовтня 1937 року. Не вчислено там робіт інших агентур припадкової праці, ані попередних установ CWA або FERA.

Значніші зпоміж фізичних досягнень, що представляють поверх 70 відсотків усіх робіт WPA, це будова 11,106 публичних будинків і поправа чи улішпення 31,000 будинків; докінчення будови нових шляхів 43,870 миль довжини і направа ріжних доріг 147,000 миль довжини; будова 19,000 нових мостів і 11,500 миль придорожних каналів. Зроблено направу яких 32,000 миль каналів і докінчено 3,800 миль водопроводів, проливів та збірних проводів.

Контроля і загальна охорона землі, води і лісових запасів перед нищенням уможливлена через конструкцію 16,000 менших водних гат, 3,000 збірників води і насадження близько десять міліонів дерев. Виконано більше подібних робіт, включно з будовами стацій пожарників, лісових стежок та зорганізовано охорону ростин, дерев, птиць і дичини.

Викінчено велику скількість неконструктивних робіт. Наприклад, у швальнях WPA вшито поверх 100 міліонів річей для людей на допомозі, котрі не могли собі купити тих потреб до життя. Шкільні обіди, подавані учням, які це були як слід відживлювані, перевищили число 128 міліонів. Міліони людей, що не мали можности платити за лікарську обслугу, дістали поміч клінік і піклуванок WPA.

Освітня і культурна діяльність мала теж нестримний розгін. Поверх один міліон дорослих людей записалось на освітні курси WPA в часі, який обіймає той рапорт, — це найбільше число учасників освітних, фахових або загальних курсів. Разом 700,000, або одна шеста частина всіх неграмотних людей цілого краю, навчились читання і писання у школах для неграмотних, ведених під зарядом WPA.

Поширено бібліотечну діяльність через оснування звиш 2,000 нових філій і яких 6,000 „подорожних" бібліотек. Поверх 3,000,000 книжок пущено в циркуляцію завдяки цій бібліотечній діяльності. Крім того зладжено катальоги 18,272,529 книжок в існуючих бібліотеках, за допомогою WPA.

Мистецькі, музичні і драматичні гуртки користали з федерального мистецтва. Музичні виступи, включно з концертами, операми і громадськими хоральними програмами, притягали пересічно число поверх 3,000,000 учасників місячно. Приблизно 2,800 театральних вистав відбувались кожного місяця для звиш міліона людей місячно. Артисти WPA зладили сотки стінних декорацій і образів для публичних будинків та інституцій. Показник Америки це замітна річ проєкту федеральних письменників.

Вище вимінено лиш найголовніші досягнення програмових робіт WPA.

Місцеві громади головно відповідальні за виконані свого роду улішпення. Вони започаткували проекти, за винятком малої частини програм, котрі могли бути виконані тільки за федеральними вимогами, такі як чотири федеральні мистецькі проекти. Як ініціятори, льокальні уряди самі покрили значну частину коштів. Через їх кооперацію програмові роботи виконано для місцевих потреб та користей членів тих громад, з чого буде пожиток на довгі роки.

ДІСТАВ 5 МІЛІОНІВ У СПАДЩИНІ.

Життя не йде все одним і тим самим шляхом. Нераз воно так буває, що хто був на верху, йде на спід і навпаки. Знаменитим прикладом цієї змінливости долі є життя одного старого мешканця Ґенуї. Багато літ тому мешкав він щасливий і вдоволений своєю долею в італійськім селі Камолі. Перший важкий життевий удар упав на нього в середнім віку. Він оженився з прегарною дівчиною, але молода його жінка померла небавом по шлюбі. Нещасний муж попав у розпуку й почав пити та марнувати своє майно. Внаслідок налогу попав він у довги. Потім до цього прилучилася важка недуга і він утратив слух і мову. Знеохочений до життя, перенісся він до Ґенуї і жив там з усіх можливих заробітків. Притому мешкав він у темній вогкій кімнаті та спав на мішку, виповненім соломою.

Кілька днів тому дістав він вістку, що став міліонером. Його батько і стрий виемігрували кількадесять літ тому до Перу й там призбирали майно з 40 міліонів лір. Нещасний невдачник відзискав під впливом тієї радісної вістки слух і мову.

НОВИЙ ФРАНЦУЗЬКИЙ ПРЕМІЄР.

Французький премєр Едвард Даладіє у розмові з газетярами. Він заявив, що хоч попередні премієри зараз по перебранні уряду домагалися від народу грошей, він наперед спитається народу, а потім буде жадати податків.

„СМЕРТЬ" ВІД ЗАЗДРОСТИ.

Заздрощі — це одно з найбільших лих людського життя, але стає теж дуже часто причиною нещасливих життєвих траґедій.

Одна з таких родинних траґедій трапилася недавно в Міляні. Її героем був цим разом чоловік. Одного з мешканців Міляна переслідувала від кількох літ просто хороблива заздрість. Йому завжди здавалося, що жінка його зраджує і що вийшла за нього замуж тільки для грошей. На кожному кроці намагався він приловити жінку на гарячому вчинку, одначе воно йому ніколи не вдалося тільки тому, що жінці навіть і не снилося зраджувати чолвіка. Та йому це не могло ніяким чином вміститися в голові і він усе думав, що жінка вміє так добре затирати за собою всі сліди.

Одного дня жінка виїхала, заявляючи, що їде в гості до свояків. Очевидно, що заздрісний чоловік знову дошукувався в тому її викрутів і зради. Кілька годин думав над тим, у який спосіб приловити свою жінку на зраді й доказати їй, що вона його не любить. Вкінці відбув він нараду зо своєю довіреною служницею, яка помагала йому ввесь час слідити жінку. Після тієї наради велів він служниці вислати до жінки таку телеґраму:

„Пан сьогодні вмер на удар серця. Чекаю на ваші інформації — Дора".

Вже по кількох годинах побачив він на своє превелике щастя авто, що заїхало під дім із стрімголовною швидкістю. З авта висіла жінка та її своякн.

Тоді „небіжчик" поклався негайно до ліжка й почав справді грати ролю небіжчика. Кілька секунд пізніше до кімнати вбігла жінка зо свояками. Побачивши чоловіка на „смертної постелі", вибухла спазматичним плачем і почала крізь сльози лебедіти про своє щасливе життя з чоловіком, яке так несподівано трагічно закінчилося.

Почувши такі слова, „небіжчик" усміхнувся, встав із „смертної постелі" та почав перепрошувати жінку за свій експеримент, яким хотів лиш переконатися, чи вона його справді любить.

Наслідки були зовсім несподівані. В кожнім випадку заздрісний чоловік не сподівався такого закінчення. Спантеличена жінка владила „небіжчикові" таку „родинну сцену", що її відчула не тільки голова заздрісного мужа, але й кухонне начиння та прилади, що в тому менті попали жінці під руку. На щастя, обійшлося без поготівля і подружжя погодилося, тільки служницяшпигунка мусіла негайно покинути дім та пошукати собі в іншім місці щастя.

ФАЛЬШИВА МАТИ.

Ця історія, що про неї тепер розписуються англійські часописи, надається знаменито як тема повісти або тема до фільмового сценарія.

Місіс Чендлерс, самітна вдова, жила на передмісті Ліверпулю і від двадцятьох років виходила кожного дня над море, до пристані.

Яка то погода не булаб, спека, буря, чи дощ, старушка виходила з дому, йшла над море, стояла там пять хвиль, дивилася в даль і верталась додому.

Приятелі знали її тайну. Місіс Чендлерс була колись замужна за шкіпером далекоплавного корабля. Коли він умирав, домагався, щоб і його син став моряком. Хлопчину віддали до морської школи, до якої виїхав він двадцять років тому і під тої пори завжди обіцяв у листах матері вернутися. Мати виходила до пристані, чи не зявиться корабель, яким приїде її син.

Минулого року місіс Чендлерс померла. Перед смертю вона просила сусідку місіс Бровн виконати її одиноке бажання: син не повинен довідатися, що вона померла. Вона просила ще, щоб сусідка піддержала в її імені листування і як він вернеться, щоб вона приняла його як рідна мати.

Син вернувся. У пристані кинувся він в обійми пані Бровн і плакав із щастя. Своєї матери він майже не памятав, автім чимало людина за 20 років зміняється.

Семейна ідилля була без закиду. З оповідань покійної місіс Бровн знала всі подробиці дитинства молодого Чендлерса. Вони разом споминали минуле й укладали пляни на майбутність. Справді Чендлерс став для пані Бровн сином.

Та недавно молодець дістав анонімний лист із насміхами. Обман вийшов на верх. Чендлерс щез іще того самого дня і ніхто не знає, де він. Побоюються самогубства.

Стара сусідка мусітиме відповідати перед судом.

За що відповідати?

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

КЛІВЛЕНД, О. Місячний мітінґ Тов. Сокіл, від. 336, відбудеться в неділю, 8. травня, в 1. годині пополудні. Проситься всіх членів прийти і вирівняти свої вкладки. — Дмитро Грабький, предс.; Семен Постолюк, фін. секр.-кас.; Тимко Кальмук.

ВІЛКС-БЕРІ, ПА. Місячні збори Товариства Івана Хрестителя, від. 223., відбудуться в неділю, 8. травня, зараз по Службі Божій, в парохіяльній галі. Просимо всіх членів бути приявними, бо є важні справи до полагодження. — Данило Цеплий, заст. рек. секр.

ПЕТЕРСОН, Н. ДЖ. Місячні збори Товариства ім. Тараса Шевченка, від. 64, відбудуться в суботу, 7. травня, в годині 7. ввечір, у Saint Boniface Hall, 345 Main St. Просимо всіх прибути. — Петро Кріловський, предс.; Іван Бурнас, секр.; Сергій Вінярський, кас.; Стефан Свсовський, рек. секр.

ГАМТРАМК, МІШ. Місячні збори Тов ім. Маркіяна Шашкевича, від. 94, відбудуться в неділю, 8. травня, в 2. год. пополудні, в Укр. Хаті. 2240 Грейдінґ ул. Є важні справи до полагодження. Як уже відомо членам, багато з членів отримають дивіденду, длятого буде добре, як усі члени прийдуть на збори і полагодять справу на місці, бо інакше секретар буде мусіти ходити за членами по домах, а то ходження забирає багато часу й труду. Проситься всіх женщин прийти на збори, бо є доисть важна і цікава справа щодо женщин. Тож будьте так добрі і прийдіть на збори всі як одна, а побачите, що не пожалуєте. — М. Шаран, секр.

МОНЕСЕН, ПА. Місячні збори Бр. св. Петра і Павла, від. 338., відбудуться в неділю, 8. травня, в годині 2. пополудні, в звичайнім місци. Проситься всіх членів прибути но збори, бо прийдуть чеки для кожного як дивіденда. Будуть роздані тільки тим, котрі не довгують до братської каси: решта останеться в відділі, нема ріжниці, який довг член має. Напоминаємо довгуючих членів вирівняти довги, котрі довгують по 3 або 4 місяці, бо далі не можемо чекоти, хіба суспендувати, або позичку взяти і звернути довг до братської каси і далі бути членом. Проиться родичів, котрі мають діти, приведіть на збори, а ми радо впишемо їх. Також проситься всіх членів і членнць приведіть знайомих або кревних на збори, а ми впишемо в члени до У. Н. Союзу. — Михайло Коваль, предс.; Ілько Фаль, кас.; Іван Адамів, секр.

„Впав".

Петро і Павло зустрінулися на маскових вечерницях. Петро питається Павла:

— Хто це, ота стара погана палуба?

— Алеж ти впав, — регочеться Павло — цеж моя жінка.

— Я впав? Ні, то ти в такім випадку впав! — відповідає Петро.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

В пятницю, дня 29. квітня 1938. року, в 10. годині ввечір помер член Бр. св. О. Николая, від. 104. У. Н. Союзу в Перт Амбой, Н. Дж.,

ДМИТРО КОТЛЯР.

Він родився дня 26. жовтня 1884. року в селі Дудинчці, повіт Сянок.

До У. Н. Союзу приступив дня 28. лютого 1920. року.

Оставив жену Саломею і пятеро дітей: Марію, Катерину, Анну, Гелену й Антона.

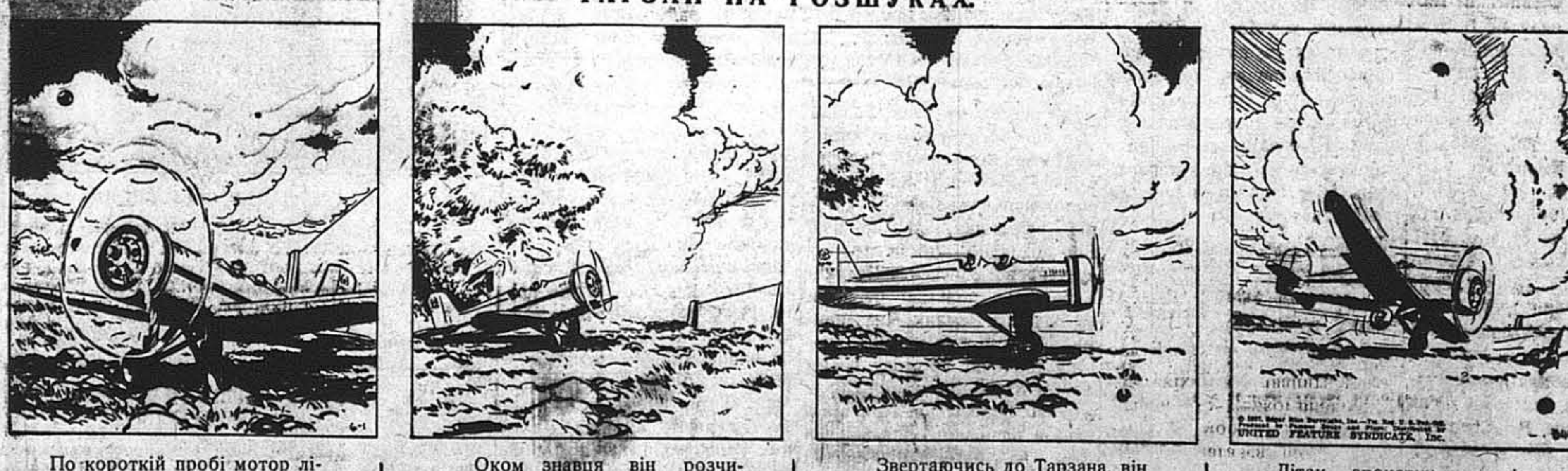
Похорон відбудеться у вівторок, дня 3. травня 1938. року з української греко-кат. церкви при гремілиній участі членів Бр. св. О. Николая.

Вічна Йому память!

Гарасим Мисак, секр.

ТАРЗАН НА РОЗШУКАХ.

(146)

По короткій пробі мотор літака почав час до часу пчихати. Це був знак, що він починає рухатися. Те пчихання ставало все рівніше і рівніше, аж доки не обернулося в рівне гудіння. Мотор уже був огрітий і готовий до старту. Бравн почав тепер вибирати шлях, по котрім мав пустити літака до розгону. Це був тяжкий вибір, бо всюди лежало розкинене каміння.

Оком знавця він розчисляв, у котрому місці натиснути мотор, у котрому завернути, щоб при найменшім ризику підняти літака. Та навіть колиб він вибрав найвідповіднійший шлях, то проте той шлях мусів мати щонайменше кілька сторчастих скал, об які легко міг розбитися літак. Вдихнувши ще раз глибоко повітря, Бравн рішився підниматись.

Звертаючись до Тарзана, він заговорив: „А тепер, брате, коли знаєш яку небудь молитву, то говори скоро. Ми рушаємо. Можливо, що за кілька хвилин будемо на другому боці..." Тарзан, який звичайно був поважний, тепер щиро засміявся, показуючи в устах ряд гарних і білих зубів. Він, як личило справжньому мужеві, сміявся в першій мірі тоді, коли грозила найбільша небезпека.

Літак, зпочатку повілі, а далі скорше, почав підскакувати вперед. Він виглядав як підстрілена качка. Всеж таки, хоч він кивався на всі сторони, то посувався все скорше вперед. Нагло Бравн побачив недалеко перед собою великий камінь, що лежав на шляху, куди мав переїздити літак. Бравн зрозумів, що виминути його годі, бо перевернеться літак.